

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME NAGRINĖJAMOS BYLOS SANTRAUKA

Bylos pavadinimas:	Svirplys ir Latvys prieš Lietuvą
Bylos numeris:	Nr. 9195/23
Konvencijos straipsniai:	8 straipsnis (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą), taikomas kartu su 14 straipsniu (diskriminacijos uždraudimas) 13 straipsnis (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę)
Perduota Lietuvos Vyriausybei:	2024-02-12

Faktinių aplinkybių, skundų ir bylos dalyko santrauka.

Pareiškėjai skundžiasi, kad Lietuvos valdžios institucijos atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą dėl homofobinio žodinio išpuolio prieš pareiškėjus.

Vienas iš pareiškėjų pateikė pareiškimą policijos komisariatui dėl to, kad 2022-06-09 pareiškėjams keliaujant namo, nepažįstamas vyras (kaip vėliau paaiškėjo L. R.) pradėjo juos sekti, nepažįstamas vyras pradėjo filmuoti mobiliojo ryšio telefonu (pareiškėjams nedavus leidimo). Vyras pareiškėjus įžeidinėjo, išvadino „pydarais“, „urodais“, grasino susidorojimu, sakydamas, kad jei dar kartą juos pamatys, viskas baigsis bloguoju, kaltino, jog pareiškėjai pažeidžia Lietuvos Respublikos įstatymus. Pareiškėjus nurodytas asmuo sekė iki namų, jiems priėjus prie savo gyvenamosios vietos laiptinės durų, iš streso ir baimės iš karto pareiškėjams nepavyko teisingai suvesti durų kodą, todėl kelis kartus teko kartoti. Atrakinus duris, nepažįstamas asmuo neleido įeiti į vidų, toliau įžeidinėjo pareiškėjus. Pareiškėjams įėjus į vidų, nepažįstamas asmuo laikė laiptinės lauko duris, neleidamas jų uždaryti, tačiau laiptinėje pareiškėjų nesekė. Pasak pareiškėjų, šis įvykis sukėlė pareiškėjams didelį emocinį išgyvenimą ir pažeminimo bei nesaugumo jausmą. Pareiškėjų manymu, vyras gyveno šalia jų esančiame daugiabutyje, nes matė, kad kitą dieną ten pasistatė automobilį.

Policijos komisariatas atliko vertinimą, ar yra pagrindas pradėti ikiteisminį tyrimą, be kita ko, pagal Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 145 straipsnį (grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas) ar 169 straipsnį (diskriminavimas dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės). Apklauso metu pareiškėjai teigė, kad nepažįstamas vyras taip pat jiems sakė, kad sulaužys kojas, jei dar kartą juos pamatys susikabinus rankomis. Tikslinant įvykio aplinkybes, buvo nustatyta, kad minėtas asmuo yra L. R. kuris apklauso metu neneigė, kad nurodytu metu ir vietoje susidūrė su pareiškėjais. L. R. teigimu, vaikinai jo dėmesį atkreipė dėl to, kad ėjo susikabinę rankomis, taip, L. R. manymu, demonstravo nepagarbą visuomenei, todėl jis imituodamas, kad filmuoja savo mobiliojo ryšio telefonu, priėjęs prie vaikinių paklausė, ar taip dera elgtis viešoje vietoje, akivaizdžiai demonstruoti santykius, kai Lietuvos Respublikoje nėra įteisinta tos pačios lyties asmenų partnerystė. Pasak L. R., jis „neturi nieko prieš homoseksualius asmenis“. L. R. teigė, kad vaikinių nenorėjo nei išgąsdinti, nei įžeisti, tiesiog norėjo su jais pabendrauti, kad jie viešoje vietoje elgtųsi laikydamiesi Lietuvos Respublikos įstatymų.

Nacionalinės institucijos atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą. Nacionalinių institucijų sprendimuose, be kita ko, buvo nurodyta, kad nors L. R. vartojama kalba buvo įžeidžianti ir grasinanti, nebuvo pagrindo manyti, kad jo grasinimai pareiškėjams buvo realūs, nes L. R. neatliko jokių smurtinių veiksmų, o įvykis buvo vienkartinis. Be to, L. R. žodžiai buvo skirti tiesiogiai pareiškėjams ir nebuvo jokių požymių, kad juos būtų girdėję pašaliniai asmenys, todėl jie negali būti vertinami kaip neapykantos kurstymas diskriminaciniais pagrindais. L. R. veiksmai gali būti kvalifikuoti kaip

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME NAGRINĖJAMOS BYLOS SANTRAUKA

neetiški, tačiau jie nesiekė tokio pavojingumo laipsnio, kad būtų pagrįsta taikyti baudžiamąją atsakomybę pagal BK 145 ar 169 straipsnius.

Šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas vertins, ar žodinis išpuolis prieš pareiškėjus pasiekė tokį rimtumo lygį, kad patektų į Konvencijos 8 straipsnio taikymo sritį, padarant taikomą Konvencijos 14 straipsnį; ar nacionalinės valdžios institucijos įvykdė savo pozityviąją pareigą pagal Konvencijos 8 straipsnį, taikomą kartu su Konvencijos 14 straipsniu, ir (ar) pareiškėjai turėjo veiksmingą teisinę gynybos priemonę dėl savo skundo pagal šias nuostatas, kaip reikalaujama pagal Konvencijos 13 straipsnį? Konkrečiai: (a) ar vidaus teisė ir jos taikymas praktikoje suteikė pareiškėjams tinkamą apsaugą nuo žodinio išpuolio, kurio pagrindą sudarė homofobinis išankstinis nusistatymas. Europos Žmogaus Teisių Teismas ypač remiasi vidaus valdžios institucijų priimtais sprendimais, kad kaltininko veiksmai nepasiekė tokio pavojingumo lygio, kad būtų pagrįsta taikyti baudžiamąją atsakomybę pagal BK 145 ar 169 straipsnius; (b) ar valdžios institucijos ėmėsi visų pagrįstų veiksmų, kad nustatytų galimą homofobinį tariamo žodinio išpuolio motyvą ir ar tinkamai įvertino jo rimtumą; (c) ar valdžios institucijos parodė kokių nors išankstinių nusistatymų pareiškėjų atžvilgiu dėl jų seksualinės orientacijos.